

Motion till riksdagen 2020/21:3834

av **Kristina Axén Olin m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	3
1 Framgång föder framgångsrikt ny framgång.....	5
2 Regeringens forskningspolitik försvagar Sverige som kunskapsnation.....	6
3 Reformerna för ökad kvalitet och excellens i forskningen	7
3.1 Regeringens förslag till ökad kvalitet i forskningen bör inte genomföras.....	7
3.2 Ökad kvalitet och excellens genom att premiera den bästa forskningen.....	7
3.3 Höjd kvalitet i forskningen genom högre anslag till Vetenskapsrådet	8
4 Stärk styrningen och ledningen vid landets lärosäten	8
5 Ökad mobilitet – mellan lärosätena och mellan lärosätena och näringslivet	9
6 Ökad profilering av universitet och högskolor.....	9
7 Attrahera toppforskare och experter	10
8 Öka det ömsesidiga internationella utbytet	11
9 Forskningens infrastrukturer	11
10 Immaterialrätt	12
11 En ökad säkerhet i det svenska forskningssystemet.....	12
12 Öppen vetenskap och replikerbar forskning.....	13
13 Jämställdhet och genusperspektiv inom forskning och akademi	13
14 Digitalisera den högre utbildningen	14
15 Entreprenörskap, innovation och jobbskapande.....	14
15.1 Forskning och innovation kräver ett livskraftigt näringsliv	14
15.2 Reformerna för att främja forskning och innovation i näringslivet.....	15

15.3 Digitalisering är avgörande för näringslivet	16
16 Bättre samverkan mellan civila och militära forskningsaktörer och beställare	16
17 Kommentarer till regeringens forskningsprogram	17
17.1 Forskning om säkra samhällen	17
17.2 Forskning om informations- och cybersäkerhet	18
17.3 Samhällsutmaningen hälsa och välfärd	18
17.4 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om klimat	20
17.5 Moderaterna ökar anslagen till rymddata för miljö-och klimatforskning	21
17.6 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten.....	21
17.7 Forskningsprogram om hållbart samhällsbyggande	22
17.8 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om livsmedel.....	22
17.9 Forskningsatsning om hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin	22
18 Moderaternas prioriterade forskningsområden.....	23
18.1 Forskning om rymdbaserade system till gagn för civila och militära aktörer	23
18.2 Moderaterna prioriterar djurfri forskning	23
18.3 Nationellt institut för virusforskning	23

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av excellens och högsta vetenskapliga kvalitet i forskning och innovation och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskning av hög kvalitet och excellens ska premieras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den ursprungliga prestationsbaserade delen av resurstilldelningen bör återinföras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvalitet och samverkan i forskning bör premieras och över tid bör 50 procent av tillförda direkta anslag fördelas baserat på prestation enligt en modell där alla lärosäten konkurrerar i samma grupp, inklusive Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvaliteten i forskningen bör stärkas genom att över tid höja Vetenskapsrådets anslag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra och utveckla ledningen av universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas styrkedja, från styrelse till rektor, prefekt och dekanus, behöver präglas mer av linjestyrning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas fastställda kriterier för vad som gäller för att ett lärosäte ska få benämnas universitet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om öppen vetenskap och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningsfinansiärerna bör få i uppdrag att återkommande redovisa hur de arbetar för att nå målsättningarna om omedelbar öppen tillgång till publicerad vetenskap och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av styrningen och målen för jämställdhet på landets universitet och högskolor samt hos forskningsfinansiärerna och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten och att bilda utbildningskluster för att kunna få forskningsfördelar och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad mobilitet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en mobilitetspremie och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för spionage och stöld och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett tydligt och välfungerande regelverk avseende icke-materiella tillgångar och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om cybersäkerhet och cyberförsvar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ackreditering av cancercenter ska ske i syfte att stärka kvalitet och forskning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ges i uppdrag att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin avseende nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell standardisering gällande användande av kvalitetsregister och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de nationella program som forskningsrådet Formas är ansvarig för samt de kommentarer och ändringsförslag som framgår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet för klimatet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet för livsmedel och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande till förmån för andra satsningar och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Rymdstyrelsen och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om djurfri forskning och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskningssatsningen på bioekonomi och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning om rymdbaserade system till gagn för civila och militära aktörer och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att etablera ett nationellt institut för virologiforskning och tillkännager detta för regeringen.

1 Framgång föder framgångsrikt ny framgång

Forskning, utbildning, innovation och utveckling har under det senaste århundrandet haft en avgörande betydelse för utvecklingen av Sverige som ett av världens mest konkurrenskraftiga och kunskapsintensiva länder. Trots vår ringa storlek har vi genom årtionde efter årtionde och i bransch efter bransch lyckats att producera varor och tjänster av högsta kvalitet vars efterfrågan finns långt utanför vårt lands gränser. Västland, jobb och välfärd har byggts upp genom banbrytande innovationer som har sitt ursprung i svenska företag och lärosäten och hos problemlösande innovatörer, forskare och entreprenörer. Samtidigt visar forskning och utveckling att idéer saknar nationsgränser och att ny kunskap alstrar ny kunskap, oavsett dess ursprung.

Med de senaste decenniernas tilltagande globalisering och digitalisering har förutsättningarna för detta ständigt pågående kunskapsflöde tilltagit än mer. Forskningsresultat och innovationer tillgängliggörs i snabbare takt än någonsin och kan därför också på kort tid byggas på, förfinas, anpassas, och inte minst: kommersialiseras. Samtidigt har ett stort antal förenklingar och harmoniseringar gjort att kompetens enkelt kan flöda mellan nationsgränserna. Forskare, innovatörer och företag har hela världen som potentiell arbetsplats och företag kan relativt snabbt förlägga och flytta forskningsverksamhet dit förutsättningarna är som bäst.

För Sverige innebär detta att spelreglerna för vår högteknologiska, specialiserade och öppna ekonomi förändras. Kunskap, innovation och genombrott blir alltmer av en färskvara som när som helst kan byta ägare och uppstå i en ny förfinad och mer konkurrenskraftig vara eller tjänst. När fler länder hungrar efter ett ökat ekonomiskt välbstånd gör det också att den vetenskapliga konkurrensen tilltar. På kort tid har exempelvis forskningen i Kina ökat såväl i volym som i vetenskaplig kvalitet.

I praktiken har den forskningspolitiska agendan varit stillastående de senaste årtiondena. Reformen som exempelvis införande av strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden, en ny men relativt låg prestationsbaserad ersättning till lärosätena, ledningsreformer och renodling av institutssektorn har förvisso haft goda effekter men egentligen enbart på marginalen. Forskningspropositionerna 2012 och 2016 innebär stora tillskott till forskningen. Vetenskapsrådet menar att dessa resursförstärkningar till stor del har använts för att anställa fler forskare och anställda inom lärosätena men att förstärkningarna inte har lett till en ökad kvalitet och excellens i forskningen.

Sedan Socialdemokraterna tillträdde regeringsmakten 2014 har inte heller mycket gjorts för att i grunden stärka Sveriges forskningskvalitet. Den utredning som skulle se över styr- och resurstilldelningen till högre utbildning och forskning (Strut) blev inte den hoppfulla förändring som många hade hoppats på. Det som skulle skapa kraftsamling och enighet bland forskningsaktörerna (lärosäten, näringsliv, forskare och branschorganisationer) om vägen framåt blev i stället en besvikelse som lämnade stora och viktiga frågor om resurstilldelningen till lärosätena obesvarade.

Svensk forsknings- och innovationspolitik behöver en ny agenda som sätter vetenskaplig kvalitet och excellens främst. En sådan agenda kommer att behöva styra bort från forskning som leder till ”more of the same” för att i stället styra mer mot genombrottsforskning. Vi behöver också en djupare förståelse för vad det innebär att 99 procent av all världens forskning sker utanför vårt lands gränser. Detta faktum ställer stora krav på oss som forskningsnation. Inte bara måste våra lärosäten och forskare bygga starkare och tätare internationella nätverk genom ökad rörlighet och utbyte. För

att klara en alltmer påtaglig konkurrens om talanger, experter och kompetenser, måste Sverige bli en mer attraktiv forskningsmiljö som med magnetisk kraft lockar till sig världens främsta kompetens. Med ett avsevärt större fokus på att bygga excellenta forsknings- och innovationsmiljöer kring våra styrkeområden kan våra lärosäten och näringsliv konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer. Harvard, MIT, Berkeley och Oxford är exempel på hur framgång framgångsrikt föder ny framgång. De förutsättningarna har Sverige också.

I den nya forsknings- och innovationspolitiska reformagendan behöver tanken om att en ökad forskningsvolym leder till mer och bättre forskning överges. I stället behöver de ekonomiska förutsättningarna för excellenta miljöer och forskningslag stärkas.

Incitamenten i forskningssystemen, i såväl direktanslagen till lärosäten som den finansiering som ges via de statliga forskningsråden, måste därför förändras. Parallellt behöver landets lärosäten en styrnings- och ledningsreform. Dagens kombination av linjestyning och kollegial styrning har resulterat i en lamslagning, där lärosätenas ledningar har svårt att prioritera och fokusera utefter förutsättningar, målsättningar och strategiska områden.

2 Regeringens forskningspolitik försvagar Sverige som kunskapsnation

Sedan Socialdemokraterna tog över regeringsmakten har reformtakten i forskningspolitiken varit stillastående. Trots alarmerande rapporter från OECD och Vetenskapsrådet, därtill ett stort antal väl avvägda inspel till forskningspropositionen, som sammantaget visar stora kvalitetsproblem i det svenska forsknings- och innovationslandskapet, lyser regeringens intresse för att komma till rätta med problemen med sin frånvaro.

Inte heller i forsknings- och innovationspropositionen Forskning, frihet, framtid adresseras problemen. I stället för att förbättra och stärka förutsättningarna för Sverige som kunskapsnation väljer regeringen att enbart förvalta och konservera rådande situation.

Förvisso välkomnar Moderaterna de höjda basanslagen till forskningen, men utan en idé om hur denna satsning ska leda till stärkt kvalitet i forskningen riskerar de positiva effekterna att utebli. Regeringens oförmåga återspeglas också i att regeringen inte klarar av att nå sina egna uppsatta mål för forskningspolitiken.

Regeringen ger forskningsfinansiärerna en mängd uppdrag och detaljstyrande forskningsprogram, men tunna anslag till den fria och kvalitetsdrivande forskningen. Moderaterna konstaterar att regeringen saknar förmåga att se svensk högre utbildning, forskning och innovation som en resurs för att stärka Sverige som vetenskaps- och kunskapsnation. Det försvagar Sverige.

3 Reformen för ökad kvalitet och excellens i forskningen

3.1 Regeringens förslag till ökad kvalitet i forskningen bör inte genomföras

I propositionen aviserar regeringen ett skissartat förslag till ny modell för att premiera kvalitet i forskningen. Förslaget betyder ett avsteg mot dagens konstruktion där 20 procent av forskningsanslagen omfördelas utifrån kvalitetsindikatorerna citeringar och externa medel. I stället ska kvalitetsindikatorerna ersättas med en sakkunnigbedömning i enlighet med Styr- och resurstilldelningens förslag. Fördelningen ska göras genom s.k. profilmråden i form av strategiska forskningssatsningar som ska bidra till ökad kvalitet i forskningen.

Moderaterna anser att förslaget inte bör genomföras. Även om vi välkomnar ansatsen till en ökad profilering ser vi att förslaget kommer att vara alltför kostsamt och resurskrävande utan att helt objektiva bedömningar kan göras.

3.2 Ökad kvalitet och excellens genom att premiera den bästa forskningen

Dagens modell för att premiera forskning av högsta kvalitet har sitt ursprung i forskningspropositionerna från 2008 och 2012 som lämnades av de dåvarande alliansregeringarna. Erfarenheterna av modellen pekar på ett blandat resultat. I rapporten På vilka grunder fördelas de direkta statsanslagen till forskning (Emil Görnerup/Svenskt näringsliv 2013) konstateras att den dåvarande modellen med en omfördelning av 10 procent av anslagen fick genomslag i lärosätenas interna resurstilldelning. Trots att reformen bara avsåg omfördelning mellan lärosäten, och inte inom lärosätena, fick reformen denna indirekta effekt. Detta visar hur incitament kan styra mot en ökad kvalitet och excellens utan att detaljstyra forskningen.

I Entreprenörskapsutredningen (SOU 2016:72) redogörs för omfördelningsmodellens effekter från starten. Utredningen konstaterar att modellen har haft marginell effekt och att en förhållandevis låg omfördelning har skett. Orsaken anges vara en garanterad basfinansiering och att andelarna, först 10 procent 2008 och sedan 20 procent 2012, var för låga. Utredningen föreslog att en ökning av den konkurrensutsatta delen av universitetets och högskolors basanslag från 20 till 50 procent och att förändringen skulle göras gradvis under en period på fem till tio år. Därtill föreslog utredningen att indikatorerna bör göras mer transparenta.

Moderaterna instämmer i Entreprenörskapsutredningens förslag om att den konkurrensutsatta delen i resurstilldelningen till forskningen ska öka till 50 procent över tid. Det är viktigt att indikatorerna är transparenta och lättförståeliga samtidigt som alla forskningsområden kan konkurrera på lika villkor. Eftersom modellen bl.a. bygger på citeringar blir modellen en indirekt blandform mellan bibliometri och panelgranskningar. Detta eftersom att forskningsresultat som publiceras i vetenskapliga tidskrifter granskas av sakkunniga innan publicering sker. Vetenskapsrådet bör därför få i uppdrag att utveckla kvalitetsindikatorerna, vilket bör slutredovisas i december 2021. Lärosätena bör också verka för att premiera forskning av högsta kvalitet och excellens i den interna resurstilldelningen.

3.3 Höjd kvalitet i forskningen genom högre anslag till Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådet är erkänt skickliga på att finansiera forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. Moderaterna välkomnar att regeringen höjer anslaget till Vetenskapsrådet, men trots ett höjt anslag kan vi konstatera att resurstillskottet till stor del är uppbundet. Den överlägset största delen, över två tredjedelar 2021, går till forskningsinfrastruktur och ESS. Utöver detta pekar regeringen ut ett tiotal forskningsprogram och områden som Vetenskapsrådet får finansiering för och ska finansiera. Vetenskapsrådet får ett mycket blygsamt anslag för fri och forskarinitierad forskning, enbart 80 miljoner kronor fram till mandatperiodens slut och totalt 375 miljoner över forskningsperioden. Samtidigt höjer regeringen basanslagen till lärosätena med över 800 miljoner kronor per år.

Erfarenheterna från tidigare kraftiga resursförstärkningar till lärosätenas forskningsanslag har lett till att forskningen har vuxit i volym men inte i kvalitet. Enligt Vetenskapsrådet ökade lärosätenas forskningsanslag med cirka 6,5 miljarder kronor mellan 2005 och 2017. Men trots detta presterar svensk forskning sämre än andra jämförbara länder. Över tid anser därför Moderaterna att en större andel av finansieringen av svensk forskning bör ske via Vetenskapsrådets anslag för fri och forskarinitierad forskning.

4 Stärk styrningen och ledningen vid landets lärosäten

Sveriges högskolor och universitet har en viktig roll att spela som samhällets kritiska och självreflekterande spegel, men också som motor i den kunskapsdrivna tillväxten. I en globaliserad och föränderlig värld ställs stora krav på ett strategiskt ledarskap. Det gäller också för universitet och högskolor. Det finns flera studier som visar att ett väl fungerande och akademiskt ledarskap har stor betydelse för den vetenskapliga kvaliteten i utbildning och forskning.

De senaste åren har flera utredningar visat på svagheter i den svenska styrningen av lärosätena. Ledarskapsutredningen (SOU 2015:92) slog fast att den svenska modellen med den kombinerade linjestyrningen och den kollegiala styrningen vid lärosätena har svagheter. Såsom styrningen i dag fungerar kan den kollegiala styrningen ha svårt att fatta beslut som rör större och oönskade förändringar. Därför ökar risken för konsensus, status quo och bristande handlingskraft. Ledarskapsutredningen föreslog att lärosätena skulle klargöra mandatfördelningen mellan linjestyrande chefer och kollegiala organ och ledare.

Även Entreprenörskapsutredningen (SOU 2016:72) konstaterar att den svenska styrningsmodellen av lärosätena inte fungerar. Utredningen lyfter fram att

Kombinationen av linjestyrning och kollegial styrning leder till en byråkratisk och hierarkisk beslutsstruktur inom universiteten. Det bristande ledarskapet bidrar till att många lärosäten inte lyckas genomföra förändringar och prioritera för att framgångsrikt utveckla strategisk forskningskompetens och excellens.

Utredningen föreslår att linjestyrningens mandat ökar och att de kollegiala organen ges en rådgivande roll i huvudsak.

Det går inte att bortse från att ledarskapet vid landets lärosäten är av central roll för att stärka Sverige som kunskaps- och forskningsnation. Därför anser Moderaterna att lärosätenas styrkedja, från styrelse till rektor, prefekt och dekanus, behöver präglas mer

av linjestyrning så att målsättningar och prioriteringar får avsevärt större genomslag i forskningen.

Det är också av vikt att styrelser vid universitet och högskolor har den kompetens som krävs för att svenska lärosäten ska kunna hålla en internationellt sett hög kvalitet. Kompetens och sammansättning spelar stor roll för hur en styrelse fungerar. Ingenjörsvetenskapsakademien (Iva) har presenterat en rapport som behandlar just utmaningar och utvecklingspotential avseende universitets- och högskolestyrelser. Där föreslås bl.a. att rekryteringen av nya ledamöter till en styrelse ska vara grundad på definierade kompetensprofiler och att hänsyn ska tas till lärosätets sammantagna behov, vilket Moderaterna instämmer i.

5 Ökad mobilitet – mellan lärosätena och mellan lärosätena och näringslivet

Forskarrörlighet är en av de viktigaste förutsättningarna för ett starkt och dynamiskt forskningssystem. Det stora värdet av rörlighet och mobilitet bland forskare är en ökad tillgång till internationella kontakter och nätverk, tillgång till avancerade forskningsinfrastrukturer och en ökad forskningsskicklighet. Det är därför oroande att mobiliteten bland forskarna på de svenska lärosätena är lägre än i andra jämförbara länder. Exempelvis visar statistik att nära 70 procent av professorerna vid de tio största lärosätena i Sverige hade en doktorsexamen från samma lärosäte. I flera utvärderingar av den svenska högre utbildningen och forskningssystemet pekas ”inaveln” i det svenska högskolesystemet ut som djupt oroande. Även Linnéutvärderingen identifierar den låga mobiliteten i miljöerna som en svaghet, framför allt när det gäller nydisputerade forskare.

Denna oro instämmer Moderaterna i. Därför anser vi att Vetenskapsrådet bör få ett uppdrag att ta fram ett analysunderlag med rekommendationer för en ökad forskarmobilitet. Målsättningen ska vara en ökad mobilitet bland svenska forskare, såväl mellan nationella och internationella lärosäten som mellan lärosäten och näringsliv samt offentliga verksamheter. Det kan handla om förändringar som stärker rekryteringen från andra lärosäten, bättre möjligheter till kombinationsanställningar som möjliggör arbete vid lärosäten och i den privata och offentliga sektorn. Och framför allt bör frågan om internationella rekryteringar och hur vi kan få fler utländska doktorander att stanna kvar i Sverige belysas ytterligare. För att stärka incitamenten till rörlighet bör även en möjlighet till mobilitetspremie ses över.

6 Ökad profilering av universitet och högskolor

Moderaterna anser att landets lärosäten i högre grad ska renodla sin profil och vidareutveckla sitt strategiska arbete då det gäller såväl grundutbildning som forskning. Under alliansregeringen infördes en stimulanspeng för lärosäten som ville öka sin samverkan. Detta fick till följd att några lärosäten knöt sig mycket nära varandra och till och med gick samman. Det är en riktning som Moderaterna välkomnar.

Det är viktigt att lärosätena i högre grad samverkar vad gäller utbildningsutbud, dimensionering av utbildningsprogram och forskning. Ökad samverkan inom dessa områden bör premieras och hinder undanröjas.

Ökad profilering är ett sätt att höja kvaliteten i såväl högre utbildning som forskning eftersom alltför små utbildningsmiljöer tenderar att ha svårare att leva upp till kraven som ställs på framstående och excellenta forskningsmiljöer. Det krävs en ”kritisk massa” av studenter, doktorander, forskare och lärare för att uppnå en kunskapsfödande utbildnings- och forskningsmiljö. Moderaterna vill därför utreda möjligheterna till ett fördjupat samarbete mellan olika lärosäten och bildande av utbildnings- och forskningskluster för att därigenom få ökade forskningsfördelar.

Det är också viktigt att möjligheterna för dagens högskolor att erhålla universitetsstatus klargörs. Det ska finnas tydliga kriterier för att undvika godtycklighet. Därför välkomnar Moderaterna att regeringen aviserar att återkomma med förslag på sådana kriterier under mandatperioden.

7 Attrahera toppforskare och experter

Alla världens länder konkurrerar om att attrahera nya, och behålla befintliga, talanger. Samtidigt är kompetensrörligheten över gränserna stor och viktig. För att kunna vara en relevant aktör på denna globala kunskapsmarknad, är det viktigt att Sverige erbjuder konkurrenskraftiga och förutsägbara villkor för såväl studenter som experter och företag. Det handlar om allt från förutsägbara viseringsregler till löner och livsvillkor. Detta ökar också förutsättningarna för utländska investeringar i Sverige.

De senaste åren har Sverige investerat och etablerat internationellt världsledande forskningsinfrastruktur, bl.a. Sci Life Lab, Max IV och ESS. Samtliga anläggningar väntas locka många gästforskare där de två sistnämnda i Lund uppskattningsvis kommer att ta emot 2 000 respektive 3 000 gästforskare per år då de är i full drift. Det är en enorm och imponerande satsning med syfte att öka svensk kompetens och konkurrenskraft.

Med tanke på det näraliggande Danmark är det viktigt att Sverige lyckas framstå som attraktivt såväl då det gäller att rekrytera expertkompetens som vid deras kommande val av bostadsort.

Livsvillkor i form av tillgång till bostäder, barnomsorg och engelskspråkiga skolor (till exempel IB-programmet) samt jobb till medföljande partner är viktiga delar för detta. Därför är det viktigt att Sverige inte bara kan matcha andra länders villkor, utan också kan erbjuda ett bättre mervärde.

Moderaterna har sedan länge också påtalat vikten av att den svenska expertskatten görs mer konkurrenskraftig för att locka internationell kompetens till Sverige. Vi välkomnar därför att tidsgränsen för skattelättnad flyttas från tre år till fem år. Men det räcker inte. Även kriterierna, särskilt vad gäller inkomstgränserna, behöver justeras. Detta kan stärka Sveriges förmåga att attrahera fler talanger och experter till vårt land.

8 Öka det ömsesidiga internationella utbytet

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta och internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige, och för den delen svenska studenter som reser utomlands. Utan utbyte förlorar svenska lärosäten både kvalitet och mångfald.

Vi behöver motivera fler svenska studenter att resa ut för att studera i annat land under delar av sin utbildning, men då det gäller inresande studenter och forskare finns i dag hinder som framför allt beror på långa handläggningstider hos svenska Myndigheter.

Exempelvis fick Jönköping University betala tillbaka studieavgiften för runt 100 utländska studenter för att Migrationsverket inte hunnit hantera deras ansökningar i tid och kunnat utfärda visum för studier.

Högskolor vittnar också om problem med samordningen i visumprocessen, där även intervjuer på ambassad och utfärdande av id-kort ingår. De olika momenten måste nämligen vara samordnade för att studenten ska få sitt visum i tid, något som i dag inte går att säkra.

Stora problem finns även för gästforskare i samband med att deras visum ska förlängas efter två år. Då hinner inte Migrationsverket med, och från att ha haft en handläggningstid på tre månader uppger myndigheten att man nu har en handläggningstid på mellan 12 och 18 månader.

Ett annat problem är att mastersstudenter och doktorander inte kan söka uppehållstillstånd för hela studieperioden utan måste söka nya tillstånd för varje år. Det skapar oro hos både studenter och forskare samtidigt som det ger Migrationsverket onödigt arbete.

Internationaliseringen av den högre utbildningen och forskningen och den fria rörligheten för studenter och forskare är mycket viktiga i dagens samhälle. Om vi inte kan garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige riskerar vi att förlora i anseende och därmed i framtida konkurrenskraft. Moderaterna uppmanar därför regeringen att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige.

9 Forskningens infrastrukturer

En väl fungerande infrastruktur för forskningen är avgörande för att nya forskningsgenombrott ska kunna göras. Det handlar dels om storskaliga anläggningar såsom Sci Life Lab, Max IV och ESS, kallat "big science", dels om e-infrastrukturer för att hantera forskningsdata och beräkningsresurser. Under de senaste åren har Sverige gjort stora investeringar i "big science" som har en stor potential för nya forskningsgenombrott och innovation. Men för att anläggningarna ska nå sin fulla potential behöver finansieringen av anläggningarna säkerställas. Detta uppmärksammade Moderaterna regeringen på redan i den förra forskningspolitiska propositionen och vi anslag en förstärkning av finansieringen. Moderaterna välkomnar därför regeringens

förstärkning av infrastrukturen i forskningspropositionen. Det stärker möjligheterna till nya genombrott i forskningen, vilket kan leda till nya innovationer och produkter.

10 Immaterialrätt

Bland större svenska börsbolag består 90 procent av företagens värde av icke-materiella tillgångar i form av exempelvis patent, varumärken och upphovsrättigheter. Det kommer inte utan utmaningar.

Moderaterna anser att för att både kunna ta till vara dessa tillgångar samt även kunna behålla konkurrenskraftiga företag, krävs ett säkert och tydligt regelverk. Ett sådant tydligt regelverk finns inte i dagsläget. För att främja innovation och entreprenörskap måste s.k. kunskapsrelaterade tillgångar hanteras på bästa möjliga sätt. Det gäller för allt från industriföretag till nya företag som växt i fram i tider av digitalisering. Det behövs ett tydligt regelverk för att överföra kunskapen till en tillgång för företagen.

11 En ökad säkerhet i det svenska forskningssystemet

Det svenska näringslivet och den fria forskningen drabbas i dag av spionage och industriella stölder som går att knyta till den kinesiska staten. Dataintrånget ”Cloud Hopper” är det mest kända fallet, men långt ifrån det enda. Det är av stor vikt att Sverige förmår skydda näringslivet i allmänhet och innovativa teknikföretag i synnerhet. Det hot som svenska försvarsunderrättelsemyndigheter beskriver är mycket oroande. Inte minst när svensk teknologisk kompetens kan ha en militär användbarhet.

Lagen om kinesiska medborgares underrättelseplikt liksom ett förhållningssätt med oklara gränser mellan vad som är civilt och militärt leder till utmaningar för svensk forskning. En viktig fråga att bevaka framöver är hur vi hindrar personer med koppling till kinesisk underrättelsetjänst att ges tillträde till känslig forskning. Detta får dock inte leda till ett granskningssystem som regelmässigt stoppar duktiga kinesiska forskare bara på grund av deras härkomst, utan i stället behövs ett träffsäkert system som kan identifiera reella säkerhetsrisker.

Moderaterna vill att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och kunna arbeta med screening samt vid behov samarbeta med exempelvis Säpo, Must och FRA.

I uppdraget ska ingå att ta fram en samlad åtgärdsplan med ett bredare utbud av verktyg för att begränsa tekniköverföring, inklusive bättre granskning av visumansökningar från kinesiska militärforskare och ytterligare lagstiftning som riktar sig till militära slutanvändare. Dessutom bör det ingå att utveckla myndighetssamarbetet för att säkerställa bättre integration av försvars- och säkerhetsmyndigheterna och högskolemyndigheter som Universitetskanslersämbetet samt Migrationsverket.

12 Öppen vetenskap och replikerbar forskning

Moderaterna anser att forskningsresultat och data som tas fram med hjälp av offentlig finansiering bör vara tillgänglig så långt det är möjligt. Öppen vetenskap och öppna forskningsdata främjar en god kvalitet i forskningen.

Vetenskapsrådet har ett nationellt samordningsansvar för öppen tillgång till forskningsdata samt Kungliga Biblioteket har ett nationellt samordningsansvar för vetenskapliga artiklar. För att detta ska fungera optimalt krävs det en samordning mellan dessa båda verksamheter. Moderaterna anser att även är av stor vikt att forskningens kvalitet ska följas upp och den ska även offentliggöras. Samtliga forskningsfinansiärer bör få i uppdrag att återkommande redovisa hur de arbetar för att nå regeringens målsättning om omedelbar öppen tillgång till publicerad vetenskap.

Vi anser även att forskningen ska vara replikerbar, dvs. att den går att upprepas med olika variabler. Detta är en viktig kontrollstation för att forskningen ska vara relevant och medföra samhällsnytta. Det behöver utvecklas en tydlig teknisk lösning för detta ändamål.

13 Jämställdhet och genusperspektiv inom forskning och akademi

Strävan efter jämställdhet inom forskning och akademi är viktig. De statliga universiteten och högskolorna har en skyldighet enligt högskolelagen att alltid iaktta och främja jämställdhet mellan kvinnor och män i sin verksamhet. Regeringen har satt upp målet att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 ska vara kvinnor. Både lärosätena och forskningsfinansiärerna har uppdrag om jämställdhetsintegrering, ett arbete som följs upp av jämställdhetsmyndigheten.

Samtidigt finns det vittnesmål om situationer där arbetet för jämställdhet övergår till att bli en fråga om ren kvotering, exempelvis användandet av ett visst antal kvinnliga författare i kurslitteratur trots att texterna inte bedömts som primärt relevanta för kursen.

Forskare har vittnat om problematiken när de i ansökningar om projektbidrag numera ska redogöra för köns- och genusperspektiv i forskningens innehåll. Även om det inte är tillämpligt föds en uppfattning om att ett sådant perspektiv krävs för att komma i fråga för finansiering.

Styrningen och tolkningen av olika jämställdhetspolitiska mål behöver bli mer enhetlig och möjligheterna att följa upp hur olika målsättningar tolkas i praktiken behöver öka.

Moderaterna vill därför se en bred översyn av samtliga jämställdhetspolitiska mål som riksdag och regering beslutat om, inklusive en uppföljning av styrkedjor och målens olika utfall. Detta för att öka transparensen och legitimiteten för jämställdhetspolitiken, men också för att säkerställa att kvotering och genusperspektiv inte ska kunna gå före meriter, kompetens och relevans inom svensk forskning.

14 Digitalisera den högre utbildningen

Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder. Men tyvärr gäller det inte den högre utbildningen. Trots att lärosätena är samhällets främsta kunskapsnav, där ny vetenskap forskas fram som kan leda omstöpa arbetssätt och metoder, har många lärosäten en daterad it-miljö som förvärrar möjligheterna att ta till vara på digitaliseringens möjligheter i den högre utbildningen. Lärosätena borde ligga i samhällets framkant i digitaliseringen men har hamnat på efterkälken. Behovet av att kraftfull stärka digitaliseringen i den högre utbildningen har inte minst visat sig i spåren av covid-19-pandemin. Nu mer än någonsin finns därför ett stort behov av att ta fram en samlad strategi för lärosätenas digitalisering. En sådan strategi behöver säkerställa lärosätenas beställarkompetens vad gäller it, fastslå infrastrukturella behov och överväga gemensamma ramverk och standarder för nät- och distansbaserad undervisning. Universitets- och högskolerådet och Universitetskanslersämbetet bör, i samarbete med lärosätena och andra tänkbara aktörer, få ett samlat uppdrag att ta fram en strategi för lärosätenas och den högre utbildningens digitalisering. Arbetet med onlineutbildningar, såsom flexible learning och Massive Open Online Courses (MOOC), måste stärkas.

Olika studenters levnadsförhållanden och inlärningsstil kan därmed tillgodoses på ett bättre sätt. För att förenkla situationen för studenter är det dock önskvärt att den här typen av digitala utbildningsplattformar samordnas i högre grad än vad som nu är fallet och att goda exempel sprids. Det är hög tid att regeringen undanröjer hinder och tydliggör vad som gäller för svenska lärosäten som vill införa onlineutbildningar.

15 Entreprenörskap, innovation och jobbskapande

Entreprenörskap, innovation och jobbskapande går hand i hand. Ett innovativt klimat och en global konkurrenskraft i världsklass är avgörande för ett litet handelsberoende land som Sverige. Sverige rankas som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga ekonomier av bl.a. World Economic Forum, Världsbanken och EU-kommissionen.

Samtidigt måste vi fortsätta arbeta aktivt för ett livskraftigt näringsliv som främjar forskning, innovation och digitalisering i syfte att långsiktigt stärka svensk konkurrenskraft. Inte minst i spåren av covid-19-pandemins effekter på ekonomin, näringslivet och samhället i stort.

15.1 Forskning och innovation kräver ett livskraftigt näringsliv

För att goda villkor ska råda för nya innovationer krävs det en politik som stimulerar, men inte hindrar den inneboende kraften hos forskare och innovatörer. Det krävs insatser som främjar företagande, kompetensutveckling och forskning för möjligheter för fler att delta i samhällsutvecklingen.

Entreprenörer och innovatörer är en avgörande länk mellan forskningsvärlden och samhället. Detta krävs för att många idéer ska få genomslag i vår vardag och bidra till tillväxt och välfärd. Det krävs därför reformer på en rad områden. Ska Sverige kunna fortsätta vara ett rikt välfärdsland måste tillväxtförutsättningarna stärkas. En bred

skattereform bör sjsättas med målet att bl.a. förbättra förutsättningarna för företagande och entreprenörskap.

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom forsknings- och innovations-tunga företag måste främjas. Det ska vara möjligt att t.ex. införa skattelättnader vid köp av utbildning för företag.

Det är avgörande att kunna attrahera kvalificerad arbetskraft och expertis från andra länder. Sverige bör vidta åtgärder för att locka mer högkvalificerad arbetskraft till Sverige genom exempelvis talangvisum. Investeringar i och utanför Sverige måste öka. Moderaterna har därför höjt anslagen för exportfrämjande i sin budget för 2021. Det måste exempelvis bli enklare för investeringsbolag att etablera sig i Sverige.

15.2 Reformen för att främja forskning och innovation i näringslivet

De strategiska innovationsprogrammen och strategiska samverkansprogrammen syftar till att stärka Sveriges innovationsförmåga och konkurrenskraft. De är även avsedda att bidra till att möta globala samhällsutmaningar. Riksrevisionen har konstaterat att det finns otydligheter i regleringsbrev till berörda myndigheter om hur myndigheterna ska välja inom ramen för de strategiska innovationsprogrammen.

Vad gäller de genomförda strategiska samverkansprogrammen har Riksrevisionen inte identifierat något systematiskt uppföljningsarbete. De strategiska samverkansprogrammen bör därför utvärderas och otydligheter i regleringsbrev avseende de strategiska innovationsprogrammen behöver utredas.

Moderaterna vill utveckla en nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling i samråd med nyckelaktörer såsom myndigheter, regioner, kommuner och företag. En nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling bör därför tas fram av regeringen.

Ett förenklat och standardiserat regelverk för testbäddar bör övervägas. Även den bästa nya tekniken behöver testas och många nya idéer uppstår i samband med praktiska experiment. Det bör finnas enkla, förutsägbara, teknikneutrala och standardiserade förfaranden för att ansöka om möjligheten att få genomföra testbäddar.

Sverige måste också underlätta implementeringen av goda forskningsresultat. I dag rekommenderas forskare att ta kontakt med universitetens innovationskontor där de kan få stöd och råd för kommersialisering av sina produkter. Det råd som ofta ges är att starta ett aktieföretag. Problemet är dock att många forskare inte har tid, kunskap och intresse, eller för den delen är bäst lämpade att göra detta, utan vill fortsätta med det som de är bäst på, att forska.

Detta innebär att många statligt finansierade (via Vetenskapsrådet, Forte m.fl.) interventioner/innovationer inte kommer medborgarna till del. Moderaterna vill på nationell nivå underlätta för forskare inom exempelvis teknik, pedagogik och vård att implementera evidensbaserade lösningar utan att forskarna själva måste starta bolag och bli affärspartner.

Innovationstävlingar är ett intressant verktyg som i många fall kan komplettera andra former av upphandling såsom innovationsupphandlingar. I en innovationstävling belönas de som först eller mest effektivt kan lösa en definierad utmaning. Genom att rikta strålkastarljuset på en viss fråga eller möjlighet kan tävlingar påskynda utvecklingen mot ambitiösa mål. Sverige bör därför sträva efter att öka antalet innovationstävlingar.

15.3 Digitalisering är avgörande för näringslivet

Medan det offentliga har hamnat efter i digitaliseringen har näringslivet varit det som drivit utvecklingen framåt. Ett starkt ledarskap med resultatfokus har resulterat i att utvecklingen gått snabbare och snabbare för varje år. Konkurrensen är däremot stenhård och den är dessutom global. Immaterialrätt och patent har fått större och större betydelse precis som kompetensen som utvecklar den.

Ska Sverige kunna stå sig i den globala konkurrensen krävs det att vi arbetar tillsammans med näringslivet för att bygga en så gynnsam miljö som möjligt. Moderaterna ser därför att myndigheter såväl som lagstiftning i större utsträckning måste ta hänsyn till denna utveckling. De behöver såklart utformas och utvärderas både utifrån säkerhetsfrågan, den personliga integriteten och näringslivet konkurrenskraft.

Utvecklingen av artificiell intelligens, AI, har exploderat de senaste åren och kommit att få en stark inverkan både vad gäller investeringar, nationella utvecklingsstrategier samt lagstiftning. Det är viktigt att Sverige har en strategi för att utnyttja den potential som finns i AI, men också att vi ställer upp klara spelregler samtidigt som vi har ett gynnsamt företagsklimat.

Tillgången till data och utvecklingen av AI pekas ut som centralt för framtiden som kan leda till innovationer och möjligheter att lösa dagens stora samhällsutmaningar så som klimatet, energieffektivisering och förbättra vård och hälsa. Möjligheten att kunna vidareutveckla den här tekniken för ett brett nyttjande i samhället är centralt för ett bättre Sverige.

Moderaterna ser positivt på regeringens ambition i forskningspropositionen att så tydligt peka ut digitaliseringen som ett centralt område. Däremot är det förvånande att regeringens egen satsning på datadriven ekonomi och AI ligger så sent som 2024 när det så tydligt pekas ut som ett centralt viktigt område. Det är viktigt för Sverige att datadriven ekonomi och AI ges en framflyttad position för att inte tappa i konkurrenskraft.

16 Bättre samverkan mellan civila och militära forskningsaktörer och beställare

Försvarsberedningen är tydlig med att utveckling av för försvaret relevant teknik sker i stor utsträckning i det civila samhället. Tillämpning av ny civil teknik är därför nödvändig för att försvarets stridskrafter ska förbli relevanta.

Denna slutsats finns även med i regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (2020/21:30) där regeringen framhåller behovet av samverkan mellan civila och militära forskningsaktörer och beställare. I propositionen står vidare:

Forskning och utveckling bidrar även till tillgång av strategiska kompetenser. Strategiska kompetenser avser kunskapsområden där enskilda individer och grupper som på grund av sin specifika kompetens vid höjd beredskap och därmed ytterst i krig behöver göras tillgängliga för såväl det militära som det civila försvaret. Regeringen anser att det är en viktig komponent i försvaret av Sverige att strategiska kompetenser identifieras inom staten, inom akademien, likväl som hos privata aktörer.

I den aktuella propositionen dras också följande slutsats: ”Gränsen mellan civil och militär användbarhet av viss teknik har i delar av utvecklingskedjan suddats ut.” Det borde leda till åtgärder för att öka integrationen med försvarsområdet.

Åtgärderna att öka samverkan med försvarsområdet uteblir dock. Till exempel nämns inte Europeiska försvarsfonden som nyligen lanserats med stort fokus på samhällets försvar, robusthet och disruptiva teknologier. Här har staten förutsättningar att underlätta samarbete mellan företag, forskare och myndigheter – civilt och militärt – inte minst att tillsammans identifiera gemensamma mål och strategier för att nyttja företagens internationella konkurrenskraft. Tekniken känner inga gränser och att medvetet begränsa samhällsnyttan har Sverige som land inte råd med.

17 Kommentarer till regeringens forskningsprogram

Nedan kommenterar Moderaterna de nationella forskningsprogram som regeringen har presenterat och som vi har synpunkter på. Då programmen är översiktligt presenterade i propositionen är det svårt att veta vad som förväntas ingå och hur programmen kan komma att gestalta sig. Moderaterna uppmanar därför regeringen och forskningsfinansiärerna att nogsamt studera och utgå från befintlig forskning, för att optimera resursanvändandet och de synergier som detta bör ge. Moderaterna välkomnar forskningsfinansiärernas förslag till ökad samverkan i de utpekade forskningsprogrammen och anser att denna bärande idé ska följas upp sett till såväl kvalitet som effektivitet.

17.1 Forskning om säkra samhällen

Uppbyggnaden av det civila försvaret påbörjades i och med försvarsbeslutet 2015 då en sammanhängande planering totalförsvaret och det civila försvaret återtogs. Denna utveckling tar ytterligare fart i och med det försvarsbeslut som tagits för perioden 2021–2025. Resurser skjuts till på ett antal olika områden för att bygga upp verksamheter som försörjningstrygghet, transporter och sjukvård som ska kunna fungera i händelse av kris och krig.

Återtagandet av det civila försvaret görs dock från en låg nivå och förutsättningarna ser helt annorlunda ut i dag än under det kalla kriget. Många vitala resurser som tidigare låg i händerna hos offentliga aktörer återfinns i dag hos privata aktörer, varför samordningen är viktig. Försörjningskedjor och internationella beroenden är mer komplexa i dag. Dessutom så har mycket av den kunskap som tidigare fanns om hur det civila försvaret försvunnit.

För att kunna bygga upp ett relevant och väl fungerande civilt försvar krävs ett stort engagemang från alla de offentliga och privata aktörer som ska vara en del av det. Det krävs också forskning och noggrann uppföljning för att garantera att det nya civila försvaret blir ändamålsenligt och att det tar vara på samhällets samlade resurser på bästa sätt. Moderaterna välkomnar regeringens satsningar på forskning kring uppbyggnaden av det civila försvaret i forskningsprogrammet Säkra samhällen.

17.2 Forskning om informations- och cybersäkerhet

En god cybersäkerhet är helt grundläggande för att ett modernt samhälle ska kunna fungera. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men undersökningar (som t.ex. Global Security Index) visar att vi inte ligger lika långt fram när det gäller cybersäkerhet. Moderaterna ser därför positivt på att Vetenskapsrådets tilldelas resurser för ökad forskning om informations- och cybersäkerhet.

Moderaterna vill dock lyfta behovet av att bättre integrera civil cybersäkerhet och cyberförsvar. Det finns ingen anledning att hålla dessa två i separata stuprör. Utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och den militära sfären. Det finns också stora synergier i att utveckla gemensamma verktyg. Ett bra sådant exempel är TDV (tekniskt detekterings- och varningssystem) som utvecklats av FRA. Det är ett varningssystem som kan upptäcka avancerade it-angrepp som normalt inte upptäcks av kommersiella antivirusskydd.

Det krävs fler sådana innovationer som test- och demoprogram inom cybersäkerhet. Dessutom behöver koordineringen mellan cyberförsvar och civil cybersäkerhet bli bättre för att aktivt ta del av de satsningar som där sker inom Digital Europe, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden.

17.3 Samhällsutmaningen hälsa och välfärd

Det sker just nu en mycket hoppfull utveckling inom medicinteknik och läkemedel. Aldrig tidigare har den medicinska forskningen varit lika intensiv som just nu. Mot bakgrund av covid-19-pandemin har mycket fokus hos många av aktörerna inom läkemedel under den senaste tiden riktats mot att bedriva forskning i syfte att ta fram covid-19-vaccin. Moderaterna anser att regeringens forskningsproposition tar för lite fasta på den samlade utvecklingen inom den medicinska forskningen och den potential som finns för de länder som vågar bryta ny mark och som prioriterar forskning allra starkast.

17.3.1 Prioritera medicinsk forskning

En aktuell genomgång visar att den medicinska forskning som nu bedrivs till betydande delar rör svåra sjukdomar och diagnoser så som cancer, infektionssjukdomar, immunologiska sjukdomar, neurologiska sjukdomar och hjärt-kärlsjukdomar. Inom den närmaste framtiden kommer mycket av den fortsatta forskningen och utvecklingen av vården handla om immunterapier, cellterapi, genterapier, antikroppar, kombinationsbehandlingar och Car-T-behandlingar. Det är ett viktigt politiskt ansvar att se till att nya mer innovativa och kraftfulla läkemedel kommer alla behövande patienter till handa.

I den nya reviderade nationella läkemedelsstrategin från mars 2020 slår regeringen fast att de särskilt stora utmaningarna rör hanteringen av restsituationer, särskilt sådana som leder till kritiska bristsituationer av läkemedel, förutsättningar för uppföljning av läkemedelsanvändning och utveckling av metoder för värdering av kunskap och evidens. Moderaterna delar i allt väsentligt dessa prioriterade inriktningar och ambitioner. Det som är intressant är emellertid också vad som inte tas upp och inte lyfts fram som prioriterat och där således det inte prioriteras ett särskilt fokus i syfte att högt ställda ambitioner ska nås. Det är anmärkningsvärt att regeringen medvetet väljer att inte prioritera nya innovativa mer avancerade läkemedelsbehandlingar högt upp i

prioritetsordningen, varken i budgetpropositionen, den nationella läkemedelsstrategin eller forskningspropositionen.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att skyndsamt förnya och uppdatera gällande nationella läkemedelsstrategi i syfte att jämlik och god tillgång till nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar lyfts fram som ett högt prioriterat område.

Moderaterna vill att Sverige klarar av att systematiskt tillvarata viktiga delar av forskningen som rör såväl nuvarande som framtidens cancervård – t.ex. biomarkörer och fler målstyrda läkemedel. Emellertid saknas för närvarande en gemensam strategi och ett gemensamt förhållningssätt om hur biomarkörer kan utveckla och förbättra cancervården.

Moderaterna vill att det införs ett långsiktigt hållbart system för ökad inklusion i kliniska studier, för utan patienter kan inga studier ske. Därtill måste samarbetet mellan cancervården och universiteten stärkas genom en bättre nationell samordning.

Moderaterna anser att det är helt centralt att långsiktigt stärka och säkra den patientnära kliniska forskningen inom cancervården. Detta genom dels en mer samlad koncentration av avancerad cancervård, dels en förstärkning av de nationella kvalitetsregistren. Moderaterna vill att Sverige satsar på innovationskraft och digital utveckling, vilket krävs för att fortsätta vara i toppklass gällande medicinska resultat och effektivitet.

17.3.2 Den nya gentekniken och precisionsmedicin kan rädda obotligt sjuka människor

Sverige ska ligga i framkant avseende tillgång till de senaste innovationerna inom avancerad medicinteknik, nya mer avancerade kraftfullare läkemedelsbehandlingar och användning av digital teknik så som artificiell intelligens inom hälso- och sjukvården och omsorgen.

Moderaterna vill prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och metodiskt stärka samarbetet mellan cancervården och universiteten. Det handlar om effektivare diagnostik, mer individuell behandling med t.ex. immunterapier och cell- och genterapier, mer av individualiserade läkemedel, precisionsmedicin, biobanker och avancerad medicinteknik.

Det ställer långsiktiga krav på hur forskning ska finansieras, struktureras och utföras. Det rör inte minst hur Sverige kan se till att korta tiden från att genombrott sker i forskning till innovation till att denna kan bidra till behandlingsframgångar som kommer patienten till del.

Moderaterna föreslår att det tas fram förutsättningar för att skapa ett nationellt kliniskt utvecklingscenter med inriktning på att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar.

Moderaterna föreslår därtill att det tas fram en nationell standardisering gällande användande av kvalitetsregister. Detta dels för att registren ska kunna kopplas till varandra, dels att data enkelt ska kunna användas och jämföras mellan olika register.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram en plan för etablering av ett Comprehensive Cancer Center. Detta i syfte att arbeta med ackreditering som ett sätt att säkerställa en hög kvalitetsstandard. Detta ska avse cancercenter som utmärks av såväl grundforskning som klinisk forskning, utbildning och kompetensutveckling av vårdpersonal och cancerförebyggande arbete.

17.3.3 Prioritera hälsofrämjande forskning

Moderaterna föreslår att Sverige tar fram och genomför en nationell hälsofrämjande strategi. En samlad nationell strategi ska lägga fast några tydliga mål, därtill peka ut prioriteringar, specifika satsningar kring t.ex. hälsofrämjande forskning och hur regelbunden uppföljning och utvärdering ska genomföras. Strategin ska peka ut hur vi gemensamt kan underlätta för alla människor att göra individuella hälsosammare val.

I dag läggs en fjärdedel av Sveriges hälsoinvesteringar på klinisk vård samtidigt som bara en hundradel läggs på förebyggande satsningar på befolkningens hälsobeteende. Sundare levnadsvanor i befolkningen som helhet anses av bedömare kunna förebygga upp till 90 procent av hjärt-kärlsjukligheten och 30 procent av cancersjukligheten. Trots tydliga kunskaper och erfarenheter har inte förebyggande hälsofrämjande åtgärder och forskning om hälsofrämjande åtgärder någon avgörande politisk prioritet.

Källor för hälsodata som bör få användas inkluderar nationella kvalitetsregister och olika socioekonomiska variabler samt utvecklingen av biobanker. Som alltid måste den personliga integriteten värnas och arbetet ske genom balanserade avvägningar mellan öppenhet och säkerställande av den enskilda individens integritet.

Moderaterna föreslår att möjligheter och förutsättningar ses över i syfte att etablera en nationell infrastruktur för hälsodata. En nationell infrastruktur av hälsodata ska kunna leda till att den samlade informationen av data kan användas för forskning och innovation.

Nuvarande lagstiftning och regelverk är inte anpassade till att kunna dela egeninsamlad hälsodata. Moderaterna vill därför att en översyn sker med inriktningen att underlätta för individer att dela egeninsamlad hälsodata med hälso- och sjukvården. Ett första steg som Moderaterna har föreslagit är att ändra på den grundläggande principen om samtycke som det uttrycks i nuvarande lagstiftning. Kravet om aktivt samtycke ska ändras så att patienten antas samtycka till att vården får ta del av patientinformation till patienten meddelar något annat.

Moderaterna föreslår att lagstiftningen ses över i syfte att underlätta för alla människor som vill kunna dela egeninsamlade hälsodata med sin vårdgivare. En undersökning visar att ungefär 80 procent av alla i Sverige är villiga att dela med sig av egeninsamlade hälsodata.

17.4 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om klimat

En ambitiös forsknings- och innovationspolitik är en viktig försäkring för att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna. Det är därför bra att regeringen har tillsatt ett nationellt forskningsprogram för klimatet som en fortsättning på den moderatledda regeringens strategiska forskningsområde om klimatet.

I forskningsprogrammet är det dock viktigt att det finns en helhetssyn på klimatfrågans många dimensioner. Ett gott exempel på detta är att Formas inom kort ska utlysa medel om den svenska skogens roll i ett fossilfritt samhälle. Detta pekar enligt vårt förmenande på att forskningsfinansieringen täcker in ett brett perspektiv av vägen mot ett fossilfritt samhälle och även att de beaktar konsekvenserna av detsamma.

Moderaterna står bakom regeringens ökade satsningar på det nationella programmet för klimatet men vi vill se mer. Inom ramen för vår budgetsatsning på grönt bränslestöd avsätter vi bl.a. medel för forskning och innovation samt test-demoanläggningar till en

nivå av 100 miljoner kronor per år fram t.o.m. 2023 i en riktad satsning. 240 miljoner kronor av dessa medel anser Moderaterna bör tillföras Formas nationella forskningsprogram för klimatet.

Moderaterna anser att Formas ska göra en vidare avvägning och analys av hur behovet av forskning och innovation ser ut då det gäller gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, och därefter initiera nya forskningsutlysningar samt att de när de finner så lämpligt inkluderar utveckling och innovation i samverkan med andra aktörer såsom RISE och Vinnova.

I Moderaternas budgetmotion för 2021 tillförs 80 miljoner kronor per år 2021, 2022 och 2023 utöver regeringens satsning. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

17.5 Moderaterna ökar anslagen till rymddata för miljö-och klimatforskning

Data från Rymdstyrelsen samt forskning och innovation på området kan ha stor betydelse för möjligheten att använda ny teknik i jord- och skogsbruk, något som kan bidra till hållbarare produktion, ökad resurseffektivitet och mer anpassad produktion inom lantbruket som i sin tur kan bidra till minskade utsläpp och bättre miljö. Detta bör stimuleras.

I Moderaternas satsning på grönt bränslestöd avsätter vi medel för forskning och innovation samt test-demoanläggningar till en nivå av 100 miljoner kronor per år fram t.o.m. 2023. 30 miljoner kronor av dessa medel anser Moderaterna bör tillföras Rymdstyrelsen.

I vår budgetmotion för 2021 tillför Moderaterna 10 miljoner kronor, utöver regeringens satsning, för åren 2021, 2022 och 2023. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

17.6 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten

Föreanta nationerna (FN) har utnämnt perioden 2021–2030 som ett årtionde för havsforskning. Ett initiativ som Moderaterna välkomnar. Moderaterna anser att havsmiljöfrågorna måste uppmärksammas i avsevärt högre grad och att arbetet med dessa ska stärkas såväl internationellt som nationellt. För oss är det viktigt att fokusera på handling där effektivitet, forskning och internationellt samarbete är ledstjärnor. Som exempel på vår ambition har Moderaterna i miljö- och jordbruksutskottet tillkännagett att Formas ska tilldelas ett s.k. nationellt program med tvärvetenskaplig forskning om hav och vatten. I våra andra kommittémotioner lyfts flera exempel på områden som vi anser bör uppmärksammas, vilket rör allt från tryggad tillgång på dricksvatten till att förbättra miljötillstånden i hav och insjöar gärna även med teknikens hjälp.

Med tanke på det angelägna med programmet anser Moderaterna att ytterligare resurser bör tillföras. I vår budgetmotion omfördelar vi därför 15 miljoner kronor per år från den aviserade ökningen av programmet hållbart samhällsbyggande.

I Moderaternas budgetmotion ökas anslaget för forskning och innovation inom Hav och vatten med 15 miljoner kronor per år fram t.o.m. 2024. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

17.7 Forskningsprogram om hållbart samhällsbyggande

Regeringen gör en förhållandevis stor satsning på att förstärka det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande. Detta är en angelägen fråga med stor koppling till klimatet där bl.a. klimatanpassning är en viktig del i arbetet tillsammans med att hejda själva klimatiförändringarna. Moderaterna välkomnar särskilt den förstärkta satsningen på landsbygd och regional utveckling.

Då det gäller den särskilda förstärkningen som regeringen gör av delområdet klimatanpassning och social bostadspolitik, uppgående till 30 miljoner kronor per år, anser Moderaterna att dessa medel i stället ska fördelas till andra program. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

17.8 Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om livsmedel

Svenska livsmedel kan bidra till att trygga den inhemska livsmedelsförsörjningen liksom den globala. Med forskning och förädling kan vi utveckla och exportera näringsrika produkter och råvaror som går att odla i områden med sämre odlingsmark och som kräver mindre resurser, såsom vatten. Forskning och förädling bör vara riktade mot att möta framtidens behov av innovationer från lokal till global nivå, liksom att möta konsumenternas efterfrågan. Precisionsodling, CRISPR-Cas9 och användning av alternativa bränslen är exempel på hur ny teknik kan gynna ett hållbarare brukande.

Genom initiativet Sweden Food Arena har näringslivet kommit med viktiga inspel kring livsmedelsnäringens behov av framtida forskningsprioriteringar och vikten av att höja innovationskapaciteten för att uppnå en hållbarare livsmedelskedja. Livsmedelsnäringen har även påtalat ett intresse av att bidra. Detta bör bejakas.

Inom ramen för vår satsning på grönt bränslestöd, aviserad i vår budgetmotion, avsätter vi medel för forskning och innovation samt test-demoanläggningar till en nivå av 100 miljoner kronor per år fram t.o.m. 2023 i en riktad satsning.

30 miljoner kronor av dessa medel anser Moderaterna bör tillföras livsmedelsprogrammet med syftet att uppnå en hållbarare livsmedelsproduktion. Tillsammans med 40 miljoner kronor som vi omfördelar från nysatsning på hållbart samhällsbyggande innebär det att Moderaterna ökar anslaget för forskning och innovation för livsmedelskedjan med totalt 70 miljoner kronor.

För åren 2021, 2022 och 2023 tillför Moderaterna i budgetmotionen för 2021, 20 miljoner kronor per år samt för 2024 10 miljoner kronor utöver regeringens satsning. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

17.9 Forskningsatsning om hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin

Moderaterna står bakom att öka forskningen kring bioekonomi och anser att det är ett mycket viktigt område att utveckla. Som tidigare nämnts anser vi dock att de ytterligare gränsdragningar som olika satsningar ger upphov till kan påverka effektivitet, styrning och resultatuppnående av forskningsprogrammen.

Moderaterna anser därför att medlen och syftet med satsningen på bioekonomi ska kvarstå. Samtidigt anser vi att medlen ska frigöras och att det ska vara upp till Formas

att besluta om var de ger störst nytta i de nationella program som redan pågår respektive har inrättats.

18 Moderaternas prioriterade forskningsområden

18.1 Forskning om rymdbaserade system till gagn för civila och militära aktörer

Rymden och rymdbaserade system är ett område som får allt större betydelse för samhället i stort – det gäller allt från navigation till klimatövervakning. Följaktligen så ökar även betydelsen av rymdbaserade system för totalförsvaret. Forsvarsberedningen exemplifierar de militära tillämpningarna vilka bl.a. är positionsbestämning, spaning, förvarning, globalt samband och dataöverföring samt s.k. rymdlägesbild. Det är viktigt att Sverige ligger i framkant i en arena som kommer att vara alltmer betydelsefull.

Sverige har ingen större egen rymdindustri med försvarsfokus, men däremot ligger vi långt fram när det gäller forskning, vissa specialkompetenser och viss infrastruktur som rymdbasen Esrange i Kiruna. Rymdstyrelsen, Vinnova och European Space Agency (ESA) tillhandahåller en del stöd för forskning och teknikutveckling, men det behövs mer fokuserade satsningar för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller rymdbaserade system.

Ett sätt att förbättra Sveriges möjligheter på rymdarenan vore att satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter. Möjligheten att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer bör ses över. Initialt skulle ett sådant innovationsprogram till exempel kunna vara en del av Vinnovas innovationsprogram när det gäller flygteknik.

18.2 Moderaterna prioriterar djurfri forskning

Moderaterna anser att s.k. djurfri forskning är viktig och är av central betydelse. Dels för att metoden förkortar djurs lidande och dels för att den ger snabbare tillgång för människa och djur till såväl nya läkemedel som medicinsk teknik. Djurfri forskning är dessutom ett svenskt styrkeområde. Moderaterna anser därför att regeringen ska utarbeta en strategi för att öka användningen av djurfri forskning samt öka anslaget för detsamma.

Moderaterna anser därför att Vetenskapsrådet, genom Formas, ska tilldelas 5 miljoner kronor per år t.o.m. 2024, för ökade satsningar på djurfri forskning. Satsningen återfinns i Moderaternas budgetmotion för 2021. Vi vill därför i kommande budgetar se ändringar i enlighet med vad vi anfört.

18.3 Nationellt institut för virusforskning

WHO identifierat tolv olika infektionssjukdomar som bör prioriteras när det gäller forskning och utveckling, eftersom dessa infektioner utgör allvarliga hot mot folkhälsan, och eftersom vi saknar läkemedel och vacciner mot dessa. Dokumentet

kallas WHO's R&D Blueprint Priority Diseases³. Här ingår det nya coronaviruset sars cov-2, som orsakar sjukdomen covid-19.

Virusorsakade infektioner utgör en stor belastning för sjukvården, som kunnat undvikas med bättre tillgång till antivirala medel. Virusorsakade infektioner orsakar stora kostnader för samhället i form av sjukskrivningar samt för vård av sjuka barn. Även vanliga virussjukdomar såsom förkylningar (rhinovirus) och vinterkräxsjuka (calicivirus) kostar mycket pengar i form av sjukskrivningar och produktionsbortfall.

Det råder fortfarande stor brist på antivirala läkemedel och vacciner mot virusinfektioner. Vissa virusinfektioner orsakar kronisk sjukdom och kan även orsaka cancer och metabola sjukdomar såsom diabetes. Vissa av dessa icke-botbara infektioner/sjukdomar (hiv, hepatit) kräver livslånga behandlingar med antivirala läkemedel, vilket belastar både samhället och individen.

Moderaterna betonar att vi behöver satsa på forskning som leder till utveckling av fler antivirala medel mot vanliga s.k. säsongsvirus. Det finns vanliga säsongsvirus som är släkt med farliga, kända/okända virus med pandemisk potential. Får vi fram läkemedel mot vanliga virus har vi också bättre beredskap när/om vi drabbas av en ny virusorsakad pandemi.

Moderaterna välkomnar att regeringen prioriterar ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier med målsättning att utveckla antivirala medel och vacciner mot virusinfektioner. Programmet bör ha ett långsiktigt perspektiv med målet att bygga upp en ökad kunskapsbas och att säkra kompetensförsörjning av framtidens forskningsledare. Vi vill betona vikten av att stödja unga forskare som har en tydlig förankring och kunskap i virologi för att stärka virologisk forskning på sikt.

Moderaterna föreslår även att det inrättas ett nationellt institut för virologiforskning. En del av regeringens satsning på virusforskning bör gå till detta. Ett sådant institut bör vara fristående från Folkhälsomyndigheten men kan ha en rådgivande funktion.

Kristina Axén Olin (M)

Lars Püss (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Noria Manouchi (M)